

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

22. De Metu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Dial. 62.

ricos sepiſſimè milites ſuos animant.
 Inſigne exemplum eſt, apud Dionem libr. 62. Vbi Bvnduica excellenti plane robore Heroïna, Britannos ſuos ad bellum aduerſus R. P. incenſa admodum oratione cohortata, poſtremo etiam leporem è gremio demiſit, o-
 minis capiendi cauſa, qui cum proſperè procediſſet, vniuerſa multitudo lætis animis acclamauit: Illa aurem ad Andræſtem, Viraginũ, opinor, & Maſtij operis Deam *χάρην τε σοι* *ἔχων Ἄνδρῆς, καὶ προσηγορεύουσα γυνὴ γυναικα,* &c. quæ omnia magnam fiduciam militibus indidit. Innumera ſunt eiſdem argumenti exempla, de quibus nihil attinet hic pluribus dicere. Cauendam eſt autem apud graues, & cordatos viros, leuia quædam ſpei momenta &, vt aiunt, mera vigilantium inſomnia proferre, quæ nihil addunt fiduciæ, ſed riſum potius, & contemptum pariunt. Quod indicauit Ciceronis ille iocus in Pompeianum, qui redintegrandum bellum eſſe aiebat, & bene ſperandum, quod in caſtris Pompeij ſeptem Aquilæ repertæ eſſent. Rectè moneres, inquit Cicero, ſi pugnandum eſſet nobis cum Graculis. Vbi variis ſpei ſigmentis ſemel decepti ſunt animi, difficilius poſtea tractantur, & pelliciuntur.

De metu.

CAPVT XXII.

Moro di-
 uo ſatelles.

Oppoſitus eſt fiduciæ metus, dirus quidam terror, & ſatelles, quo meticuloſæ animæ grauiffimè vexantur. Eſt enim animi concuſſio in expectatione mali, quæ plus aliquando officit quam ipſius mali præſentia. Si quidem multos impendentium malorum formidine, & opinione exanimatos eſſe conſtat. Vſus eſt huius motus, cum ab inſtituto aliquo, vel conſilio, vel opere deterrendi ſunt animi, nec ſatis bonorum illecebra capiuntur; Tunc enim malorum metus neceſſario incutiendus eſt.

Plurimum autem iuuat oratorem, natura, conſtitutioque corporis eius, cui metum cupit iaurere. Plerique enim ſunt adeo meticuloſi, vt frondium inſtar, ad leuiſſimum quemque venti impulſum contremiſcant.

Tales ſunt à natura, qui parum calidi ſan-

guinis habent circa cor diſſuſum, qui ſe atrabile macerant, alacritatemque, & vigorem in dies extinguunt, qui obſcuræ vitæ, & meticuloſæ inſtitutioni aſſueuerunt, qui ſe, & alios tenerrimè diligunt. Iſs enim timeant, quos amant, neceſſe eſt. Ad hæc, timoribus facilis pulſantur prudentes, & conſiderati, qui pericula longius prouident, niſi ea ſint, quibus ſe facile expe ditè poſſe credant. Item improbi, conſcientiæ terroribus exagitati; & ad omnia (vt aiunt) fulgura expalleſcentes: Par eſt enim nullos timere, qui multis ſegetem timendi præbent, niſi eos, à quibus male timeantur, imbecillimos putent. Apud ingenia mollia, & natura meticuloſa, facilius eſt excitare terrorem, dura, & verſuta, nunquam, niſi magnis commouentur rebus.

Tria autem ſunt genera, vt animaduertit *Res metuen-
 enda.* Aristoteles, rerum metueudarum.

Vnum earum, quæ interimunt, vt fulmina, incendia, eluuiões, ferarum imperus, hoſtium concurſiones.

Alterum earum, quæ magnam moleſtiam afferunt, vt amiſſiones parentum, coniugum, liberorum, fratrum, fortunarum, ignominia, carcer, exilium.

Tertium earum, quæ ſigna ſunt rerum eiuſmodi, & certius indicant periculum. In quo etiam genere portenta, & prodigia, quæ præter communem rerum curſum accidunt, grauiffimos terrores inurere pectoribus ſolent. Neque verò ſatis eſt mala eſſe, ad deterrendum propoſita, niſi enim ea proximum damnũ minentur, non æque facile commouere valent. Timeantur enim non omnes, qui nocere poſſunt, ſed qui cum poſſint, velint, & eum velint, promptiſſime faciant. Maximè verò, vbi, qui læſi ſunt, armatam habent potentiam, ſuntque ipſi iniuſti, & contumeliam ſuo iudicio perpeliſi, quique timorem faciendum, aut habendum decreuerint, tum formidoloſi cuique prudenti redduntur.

Induſtria conſtituendi timoris prima eſt, *Induſtria timoris exci-
 dus eſt, qui diligit; hic vis acrior, hic ſenſus citandi,
 mollior eſt; ſic ambitioſo, honorum iactura;* Induſtria conſtituendi timoris prima eſt, noſſe quid quiſque amet, hac enim pungentior eſt, qui diligit; hic vis acrior, hic ſenſus citandi, mollior eſt; ſic ambitioſo, honorum iactura; Auaro, pecuniarum amiſſio; amatori, deliciarum ereptio proponitur.

II. Res, quæ merito timeri poſſunt, & ex ijs emergentes caſus, graui oratione ſunt proponendi, vt pene ipſis ſubijciantur oculis.

Qui quò plures, & atrociores fuerint, ad

Qui meti-
 anſi.

ed maior erit timoris grauitas , vt si ciuium animi, ad deditionem essent compellendi, moueretur ab ipso futura calamitatis (si vrbs in hostium manus deueniret) metu. Depingerentur, Ciceronis more , arces subito vno incendio concidentes, cruor exundans , sepulta patria, miseri, atque insepulti ciuium acerui, lamentationes matrumfamilias , fuga virginum, atque puerorum , & cetera , quæ simul collecta, ingens quoddam facerent ærumnarum omnium incendium.

III. Lunat proxima pericula subijcere , & æorum, qui eadem , in eodem negotio perpeffi sunt, exempla percensere.

Mouentur enim omnes periculi similitudine , maxime cum totius negotij adiuncta paria sunt : quod Demosthenes grauitate , & magnifice præstat , cum Athenienses hortatur, ne Philippum quasi suis viribus imparem, & proinde nulla damna importaturum, despiciant. Quod vt obtinet, vicinas vrbes, & prouinciâs totas iam à Philippo vastatas , per σικαδρῆμῖν commemorat, vt alienis malis faciat suos cautiore.

Demosth. Philipp. 3. num. 30.

Ολιυδον μὲν δὴ καὶ Μεδόνειον, καὶ Ἀπολλωνίαν, καὶ ἄλλοι καὶ Ἰδαίοντα πόλεις ἐπὶ Θράκης εἶναι, ἃς ἀπὸ τῶν αὐτῶν θυμῶν ἀνέστησαν, ὥστε μηδὲνα μὴ εἰ πῶποτ' ὠκισθῆσαν, εἶναι ῥαδιόρως προσελθόντα εἰπῆρ, καὶ τὸ Φωκίων ἐδύτο. Ἐδοτο ἀνθηρημῖον σικαδρῆ ἀλλὰ Θιγαλία πᾶς ἔχει. &c.

Tom. Dionys. lib. 12.

IV. Nihil nimium minari oportet; habent enim minæ muliebris aliquid itacundiæ , nec immerito, δῆλον δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ποιητῶν, dixit Nonnus Poeta. Canes, qui crebrius latrans, mirus sunt formidolosi, & qui perpetuo garrunt riuuli, nunquam naues hauriunt. Sic qui assiduis minis perstrepunt, minus incutiunt timoris; incipiunt enim, quæ sepe huiusmodi sine euentu audiunt, assuescere, & vt fabricum fertiorum canes, iuxta in eadem dormire.

V. Itacundia ita exprobanda est, vt semper aliquid videatur habere reconditum : Qui enim se totos effundunt, quasi apes exciso iam aculeo, minus sunt metuendi. Pleraque etiam, quæ prolata minus haberent grauitatis , aut per apostrophen sunt reticenda, aut allegoriarum inuolueris tegenda, quo formidinis plus habeant. Quæque latent, maior apud, plus incutit terroris à graui persona dictum. Quos ego αὐτῶν μὲν δὴ καὶ παρῆς, aut aliquid simi-

le, quàm mulæ, & frendentes minæ. Et recte Demetrius Phalereus cum Ducem laudauit, qui ad timorem hostibus incutiendum dixit ænigmaticè , *Faciam vt in eorum agris, cicada in nuda canant humo*. Hoc enim, quid velit, plene nescitur, & dum in varias trahitur interpretationes, plus metus incutit, & terroris.

VI. Diligenter prouidendum est oratori, apud quos agat, & quid ex eo motu velit, si enim salutarem metum esse cupit, quibus imprimit, non debet apud molles præsertim animos, vt vehementius agere, ne ex metu in pauorem, stuporem, desperationemque veniant. Alij sunt, qui nauiter suppliciorum metu terrendi sunt, alij ueneratione, & reuerentia continendi, vt filij apud parentes, discipuli apud præceptores. Habet quidem ueneratione aliquid metus, sed plus pudoris admistum. Est enim compressio quadam animi ex opinione magnitudinis bonæ, at certe nobis innoxie, quam in alio reuerentur. Ex ea tempestie magni, & boni, nascitur amor, & pudor : Vade experimur, quod non incite dixit quispiam apud Cælaxem : *Qui apud te audent Cæsar dicere, magnitudinem tuam videntur ignorare : qui n non audens, bonitatem.* Uenerationem autem istam tuetur admiratione, quæ vt familiari consuetudine deperdi solet, cum præsertim, quæ leonem antea vix intreri audebant vulpes, incipiunt paulatim cum eo habitare : Ita enim reuerentia quidpiam facile minuitur, nisi solida sit, & magna, & nouum quid promens in dies, ac demum tanta, vt se à contemptu facile vendicare possit : quod præstant verba, & facta grauiâ, uirtutia, constantia, sublimia, sine uanitate, & furo. Hæc qui nouunt, admotam sibi uenerationem impensius, & ardentius colunt. Hanc contra eleuant uerba, & facta puerilia, ludibunda, scurrilia, leuia, uana, inconstantia, demissa, abiecta, quibus tollitur ipsius excellentiæ, quæ animos perfuderat, opinio.

Veneratione quid differat a metu.

VII Et postremo, ad terrorem ualentissima sunt portenta, & prodigia, vel eorum etiam opinio, quæ credulos multitudinis animos, in omnem partem versare solent. Quam multi enim defectioe Solis, & Lunæ, quam ignorabant, accedente, tunc ad cœlestes minas oratoris uoce, à suis consilijs profus reuocati sunt, & deterriti.

Portenta plurimum ualent ad terrorem.

Nicias ipse dux Atheniensium, cum exercitum xi. millium, circa Syraculas mutatis castris seruare poterat, cum Luna deliquitum pate-

pateretur, quasi periculi aliquid portenderet, superstitiosè a morione castrorum, suadentibus nonnullis, abstinuit; ex quo florentissimū exercitum in laniam apertam coniecit. Quin & populum, sua memoria, aded amantem referit Viues, vt Lunam ab asino epotam, vanis terroribus inductus crederet: eum asino de fluuio, vt affoler, bibeate, Lunæ imago renidens in fluuio, ad obiectam nubem subito se condidisset. Quamobrem & miser asinus in carcerem actus, & post legitimam quæstionem factus est, vt Lunam mundo redderet. Dicit non potest quantum in eo superstitio- num genere luserint oratores, & quàm graues inde terrorum affectus inculserint, quos prædita calliditate, sedare, & in risum uertere facillimum fuit.

At in sacris concionibus, alia habemus non vana terreculamenta, sed firmissima iracundiæ Dei in improbos argumenta, in quibus cœlestis illa eloquentia, vt alias videbimus, triumphare solet.

De metus remissione nihil hic attrinet pluribus dicere, cum ex contrario affectu spei & fiducia satis sit manifestum.

De Odio.

Eius definitio.

CAPVT XXIII.

Quæ de amoris natura dicta sunt hæcenus, commodiorem ad omnes odij affectus cognoscendos sternaunt viam. Vt enim amor, est ad rem dilectam naturalis quædam propensio, sic odium, est animæ ab eo quod malum sibi esse sentit, auersio. Nonnulli cum ira confundunt: si quidem D. Augustinus in libro definitionum, Odium, veterem iram ex pluribus causis collectam, & diuturno tempore perfectam, definit; haud multum à Marco Tullio dissentiens, qui odium iram inueteratam esse dixit. Sunt ista quidem inter se magno affinitatis vinculo coniuncta; differunt tamen nonnihil, vt ingeniosè obseruat Aristoteles in Rhetoricis. Primum enim, Ira propriè ex priuatis aut communibus, quæ ad nos quoquo modo spectant, iniurijs, ebullite solet; Odium ex foetibus magis vniuersis oritur, vt ex improbitate, licet ipsa minimè nos læserit: improbos quippe omnes auersamur, non autem omnibus irascimur; sed singulis, à quibus nos

lætos esse arbitramur. Deinde ita, cum molestia quadam & dolore coniuncta est, cum præsertim perturbationis quasi fluxus intumescunt; Odium sine molestia est & dolore eius qui odit.

Tertio, ira studet dolorem & cruciatum inferre ei cui succenset: Odium, malum potius quàm molestos sensus machinatur. Postremò, ira mitigatur facilius, & malis illius cui irascitur, satiata, statim deferuescit: Odium sanatur difficilius, & nulla fermè mali magnitudine superatur.

De quatuor odij generibus.

CAPVT XXIV.

NON VNA est Odij natura, sed in multis uer-
luti concisa ramos, qui videntur ad quatuor capita posse referri commodius. Vnum est odium melancholicum; Alterum, ferinum; Tertium, humanum. Quartum denique, naturale. Melancholicum, ex atræ bilis redundantia oriri solet: quæ ita plerumque miserum agit, & versat, vt omnes honestas voluptates, lucem, homines, se denique ipsos oderint. Itaque confisos fugiunt oculos, vitæ ciuilibis auersantur studia, & in vastas penetrant solitudines, in quibus hominum odio & vitæ tædio contabescunt. Talis fuit Timon *μωραδρονος*, in omne genus humanum singulari odio tener, & funestus, qui se nullum iuculentius populo Atheniensi largiri posse credebatur beneficium, quàm si ad mortis compendia, patibula & funes suggereret. Hanc odij uesaniam morbum Bellerophontem antiqui nominarunt, quod ea ipsa tristitiæ tabe laborasse Bellerophon crederetur, vt indicat Rutilius Lupus.

Hunc nimia bilis morbum assignauit Homerus Bellerophontem sollicitudinibus.

Sed homo Ethnicus, Christiano nomine perinfectus, impie Anachoretarum & Monachorum institutum sigillat, quos Lucifugas viros nominat, & Bellerophonteo morbo perditos, in solitudinibus degerere existimat. Si quem habuisset rerum diuinarum sensum, homo ad cœnum magis aptus, quàm ad cœlum, agnouisset nullos esse lætiores, nullos tranquillioris animi, vitæque commodioris, quàm qui remisso vanissimis rebus nū-

Odia quatuor.

Rutilium Lupum in itinere.

D d d cio,